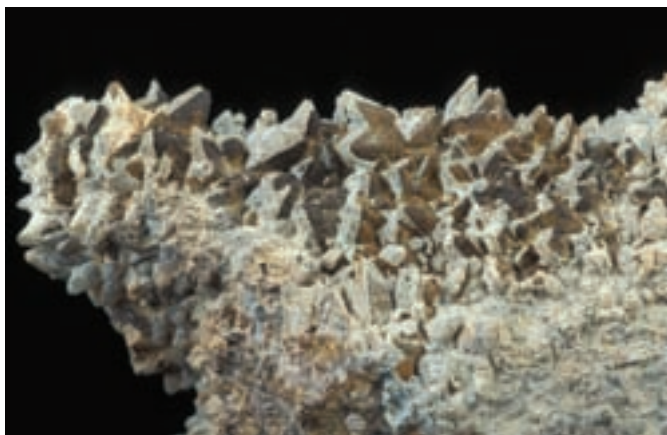

Piritiziran kalcit iz Železnega pri Veliki Pirešici

Uroš Herlec, Goran Schmidt

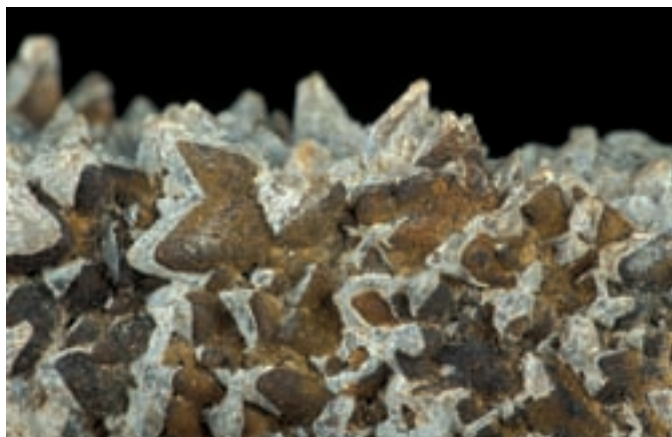

Do 7 mm veliki kristali kalcita s piritnimi prevlekami iz skalnate stene nad Železnim. Najdba in zbirka Gorana Schmidta. Foto: Ciril Mlinar

Območje vzhodno od ceste Velika Pirešica – Dobrna do potokov Koprivnica na severu in Sušnica na jugu je znano kot pirešiški eruptivni masiv iz srednjetriasnih ladinjskih keratofirjev, kremenovih keratofirjev ter njihovih tufov in tufitov. V njih je več plasti in leč apnenca. Apnenec je na stiku s predornino oruden z železovimi minerali, predvsem s piritom in z markazitom, pri Zavrhu (v Atlasu Slovenije kot Pepelno) pa tudi z galenitom, sfaleritom, halkopiritom, arzenopiritom in sledovi pirotina.

Na tem stiku je pri Železnem pod romantično, z bršljanom poraslo steno dolomitiziranega apnenca opuščen rudnik. Edini še prehodni rov je zaklenjen, ker je v njem vodno zajetje za vaški vodovod. Domačini so opazili, da jim kovinska posoda nenavadno hitro rjavi. V razpokah stene so do 0,5 m široki žepi z drobnim, do 1 cm velikimi **bobovci**, ki so se z apnenčastim drobirjem in sigo sprijeli v brečo. Na prepereli površini samega apnenca pa so do nekaj centimetrov velike temnorjave psevdomorfoze **limonita** po piritnih skupkih, vendar s še lepo ohranjenimi kristalnimi oblikami. Zaradi barvnega kontrasta svetle kamnine in rjavih konkrecij kristalov so to lepi primerki.

Združba primarnih sulfidnih mineralov je nastala z metasomatozo topnih apnencev pod vplivom vulkanskih rudonosnih hidroterm. Psevdomorfozo limonita po piritu je povzročilo zelo počasno mehansko in kemijsko preperevanje, ki je omogočilo

Detaljški kristalov kalcita z limonitno prevleko; izrez 30 x 20 mm. Najdba in zbirka Gorana Schmidta. Foto: Ciril Mlinar

počasno odnašanja žvepla iz sulfidov. Pri oksidacijskih pogojih je železo nemobilno. Na mestu se je povežalo s kisikom in vodikom v minerale limonita, ki je ohranil predhodno obliko.

Mineraloško posebnost najdemo v dnu stene. Na korodiranih apnenčevih skalnih robovih je najprej kristalil **kalcit** v skalenoedrskih kristalih, velikih do 7 mm. Na zgornjo stran teh kristalov, ki rastejo pravokotno iz stene, se je posedel **pirit** v drobnih kristalih, medtem ko so na spodnji strani kristali kalcita neovirano rasli naprej, tako da je kalcit na robovih celo začel prekrivati piritno prevleko. Tako so nastali skupki kalcitov, ki so z zgornje strani videti kot piritni stožci, obrobljeni s kalcitom, s spodnje pa kot običajni skalenoedri.

Literaturni viri:

ZOLLIKOFER, VON T., 1861/62: *Die geologischen Verhältnisse des südöstlichen Teils von Untersteiermark*. Jahrbuch der geologischen Reichsanstalt 12, str. 311-366, Wien.

GERMOVŠEK, C., 1953: *Kremenov keratofir pri Veliki Pirešici*. Geologija, knjiga 1, str. 135-168, Ljubljana.

ISKRA, M., 1976: *O pirešičkem vulkanizmu*. Geologija, knjiga 19, str. 251-257, Ljubljana.